

A makói egyházközség presbiteri jegyzőkönyvében maradt fenn a Makón 1713 és 1862 között szolgált rektorok névsora. Egyértelműen megállapítható, hogy nem maguk a rektorok jegyezték fel a nevüket a jegyzőkönyvbe, mert a nevek mellől hiányoznak azok a szokásos formulák, amelyeket a rektorok használtak szolgálati helyük elfoglalásakor aláírásuk mellett (például: ego, subscribit legibus, manu propria, stb.). Ráadásul az 1862-re vonatkozó bejegyzés még azt is közli, hogy a gyülekezet Debrecenből hozattatott magának egy tanítót, vagyis nem maga a rektor írta be magát a jegyzőkönyvbe.

A névjegyzék írásképe alapján két kéz készítette azt. A lista egyik készítője nagy valószínűséggel Szirbik Miklós makói lelkipásztor volt, aki ugyan nem nevezi meg magát a névjegyzék írójaként, viszont a szakirodalom régóta ismeri egyháztörténeti és helytörténeti érdeklődését,¹ ezért feltételezhető, hogy ő állította össze a névsort, majd 1853-ban bekövetkezett halála után folytatta azt valaki más.

Nem tudjuk, milyen forrásból állították össze a rektori névsort, feltételezhetjük, hogy az egyházközség anyakönyveit, a békési egyházmegye jegyzőkönyvét, valamint egyéb mára már elkallódott forrásokat használták fel hozzá. Az egyházmegyei jegyzőkönyv használatát bizonyítja az, hogy a makói gyülekezet legelső írásos dokumentuma az 1742-ben keletkezett anyakönyv,² amelyben a rektorok megnevezik magukat, viszont az 1742 előtt szolgált névsora csak az egyházmegyei jegyzőkönyvben szerepel. A makói névsor összeállítója egyértelműen átvett az egyházmegyei jegyzőkönyvből adatokat, mert több esetben magyar fordítását adja az egyházmegyei jegyzőkönyvben szereplő bejegyzéseknek, mint például Berhidai Jánosra vonatkozó bejegyzés esetében látjuk: „Anno 1727 Joannes Berhidai rector scholae p[er] Ch[ristum?] Makoviensis. Jam pastor eccl[esi]ae Gyomaiensis. – Anno ~~1727~~ 1726-b[an] Berhidai János volt rector, és innen lett Gyomai prédikát[or].”³ A névsor összeállítója viszont ki is egészítette az egyházmegyei jegyzőkönyv adatait, mert Hatvani András, Bánfffi István és Horváth István 1742 előtt rektori szolgálatairól az egyházmegyei jegyzőkönyv semmit sem tud. Jelenleg nem megállapítható ezeket az adatokat honnan vette, feltételezhetjük, hogy olyan irat is a rendelkezésére állt, amely ma már nem fellelhető.

A névsor összeállítója egyetlen egy esetben hivatkozik Kis Bálint szentesi lelkipásztor egyháztörténeti munkájára, amely alapján azt állítja, hogy 1761-ben vagy 1763-ban egy lelkész egy évet rektorként szolgált Makón, mert prédikátorként nem tudott elhelyezkedni. Nem egyértelmű, hogy a hivatkozás Nagy Józsefre vagy Nánai Mártonra vonatkozik, mert a kéziratban mindkét névhez sorolható a bejegyzés. Tudjuk, hogy Kis Bálint két egyháztörténeti munkát is készített, de mindkettő kéziratban maradt. Az egyik a szentesi egyházközség történetével, a másik a békési egyházmegye történetével foglalkozott. A gyülekezettörténetet Kis 1801 és 1825 között vezette, míg az egyházmegye történetét 1836 körül készítette el.⁴ Ezek szerint Szirbik – vagy valamelyik makói lelkipásztor – betekinthesett Kis művébe, és abból egészítette ki életrajzi adatokkal Nagy József vagy Nánai Márton makói szolgálatát. Kis Bálint egyháztörténeti műveinek modern kiadásaiban⁵ viszont sem Nagy József, sem Nánai Márton nem szerepel, ezért nem egyértelmű, ki volt az az állás nélküli lelkész, aki rektori szolgálatot volt kénytelen Makón vállalni. Igaz, Kis könyvében több Nagy Józsefet is találunk⁶, de azok közül mindenki az 1810-es és 1820-as években szolgált lelkészként vagy rektorként, ezért nem valószínű, hogy az 1763-ban Makón dolgozott Nagy Józseffel bármelyikük is azonos lenne.

[p. 9.] Series rectorum scholae r[e]f[orma]tae Makóviensis

¹ Kósa László, Történetkutató kisvárosi értelmiség a reformkorban in: K. L., Művelődés, egyház, társadalom, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2011, 49–66.

² Makó-Belvárosi Református Egyházközség levéltára Keresztelési anyakönyv 1742–1809. Esketési anyakönyv 1765–1803.

³ Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára I.29.a.1. Békési egyházmegye iratai. Jegyzőkönyvek. Közgyűlési jegyzőkönyv (1712–1778) omniáriummal 1696–1809.

⁴ Labádi Lajos, Kiss Bálint élete és munkássága (1772-1853) in: Kiss Bálint református lelkipásztor élete és munkássága (1772–1853). A Kiss Bálint Tudományos Emléknep előadásai, Szentes, 2014. március 21., szerk. Labádi Lajos, Szentes, Kiss Bálint Református Általános Iskola, 2014, 7–22.

⁵ Kis Bálint, „A helvéciai vallástételt követő Békés-bánati egyházi vidék vallási, polgári, tudomány és földleírasi történeteinek emléke”, in: Kis Bálint, A Békési-Bánati Református Egyházmegye története, Békéscsaba–Szeged. Csongrád Megyei Levéltár, 1992, 51–292. A szentesi református ekklezsia története 1700–1825, közread. Takács Edit, Szentes, NKA, 2001, [elektronikus dokumentum], <http://www.szentesinfo.hu/cd/ekklezsia/>

⁶ Kis, 1992, i. m., 63, 90, 105, 106, 119, 161, 163, 168, 240.

Anno 1713. Samuel Pólgári rector scholae Makaianae.
Anno 1714-b[en] SimonTornyai György volt Makón oskolamester.
Anno 1715-b[en] 30-a April. Sz. Földvári János.
Anno 1720-b[an] 16-a April. Vári András.
Anno 1723-b[an] Szikszai János, ki innen rectorágébúl vitettett prédikátorságra K[örös]Tartsára.
Anno 1727-1726-b[an] Berhidai János volt rector, és innen lett Gyomai prédikát[or].
Anno 1728-b[an] Sallói Agh István.
1731. Hatvani András.
1734. Bánffi István.
1736. Horváth István.
1738 és 1739-b[en]⁷ darab eszt[endő] Szathmári Mihály volt rector, és ugyan itt pestisben megholt.
Ugyan 1739[-ben] megholt Ónodi István.
1740-b[en] 27. Maii Szikszai István.
1741 tavasszal Ináncsi István.
1744 tavasszal Királyi Márton.
1747 tavasszal Sárvári István.
1750 tavasszal Czeglédi József.
1751 tavasszal Molnár István.
1752 tavasszal Pataki István.
1755 tavasszal Nyéki István.
1758 tavasszal Bod Zsigmond.
1761 tavasszal Nagy József.
1763 tavasszal Nánai Márton hivatal nélkül való pap lehetett, mert t[iszteletes] Kis Bál[int] papnak írja, s itt húzta meg magát eszt[en]deig. [...]úr mellett [...] elnyomorodván [...]
1764 tavasszal Borsos János. Itt megholt.
1766 tavasszal Turgonyi István.
1769 tavasszal Balog Péter.
1772 tavasszal Veress Zsigmond.
1774 tavasszal Polgári Gábor.
1777 tavasszal Szaklányi Imre.
1780 tavasszal Balogh Sándor.
1782 tavasszal Tóth János.
1784 tavasszal Dezső János.
[p. 10.] 1787 tavasszal Szoboszlai Sámuel.
1790 tavasszal Nagy István.
1791 tavasszal Gyóri Mihály.
1794 tavasszal Orbán József. Itt megholt.
1796 tavasszal Berei István.
1799 tavasszal Szűts István József.
1800. 29 Oct. Lugosi József.
1804 tavasszal Miskoltzi János.
1806 tavasszal Vajda Sámuel.
1809 ősszel Nagy Sámuel.
1812 ősszel Tóth Ferentz.
1815 ősszel Kovács János.
1817. 19 Aug. Kovács Sámuel.
1821 tavasszal Peleskei Pál.
1824 tavasszal Dvorszki András.
1826 tavasszal tiszt[eletes] Nagy Mihály úr professor.
1827 tavasszal Búzás Lajos.
1830 tavasszal Munkátsi Mihály.
1833 ősszel Tegze János.
1834. Oct. 15. t[iszteletes] Hajnal Ábel professor úr.

⁷ Törölve: 1738-b[an] 30a Martii.

1839 ősszel Sep. 8. Miklovics György professor. 1849. június 6-káig.

1849 ősszel Sep. 22 T[iszteletes] Vincze Sándor professor, t[iszteletes] Miklovics György úr 1849. jún[ius] 6-án beadott lemondása folytán üresedésbe jővén a prof[esszor]i hivatal jún[ius] 14-től szept[ember] 22-ig t[iszteletes] Szöllősi Antal úr tanította ideiglenesen a professori iskolát.

1862 tavasszal: Molnár Albert 5. éves deák. ideiglenesen hozatott a debreczeni főiskolából.